

Goedkoper en beter toezicht houden en handhaven

Gemeenten staan voor een dubbeluitdaging: ze moeten beter en goedkoper toezicht houden en handhaven. De beslissingen die daarvoor genomen moeten worden raken aan de hele gemeentelijke organisatie. Zowel op het niveau van het college en de raad (waarden en missies) als de beleidsorganisatie (doelstellingen en beleid) als aan de uitvoeringsorganisaties (uitvoering en instrumenten). Daarbij kunnen gemeenten niet over één nacht ijs gaan. Met name omdat het vaak gaat over politiek gevoelige onderwerpen, over casuïstiek die incidentgevoelig is, en omdat vaak maatwerk nodig is. De belangrijkste uitdaging ligt echter in het integraal op elkaar afstemmen van verschillende elkaar overlappende beleidsterreinen. In samenwerking met het Intsituuut voor Publieke Waarden heeft Hiemstra & De Vries spelsimulatie panopticum ontwikkeld. Panopticum helpt gemeenten de effectiviteit, legitimiteit en efficiency van toezicht en handhaving voor gemeenten te verbeteren.

Panopticum De Britse Filosoof Jeremy Bentham (1748-1832) vond het Panopticum uit. Het panopticum is een gevangenis met een toren in het midden. Het staat symbool voor de ultieme vorm van toezicht en handhaving. Vanuit die toren kunnen bewakers alle gevangenen in de gaten houden. Maar de gevangen weten nooit zeker of ze in de gaten worden gehouden. De bewaker in de toren kan immers nooit gelijktijdig 360 graden om zich heen kijken. De illusie van controle is voor de gevangenen echter voldoende om zich conform de regels te gedragen. Tegelijkertijd staat het panopticum symbool voor kritiek op toezicht en handhaving. Wek je niet de illusie dat je alles kunt controleren? En worden mensen niet te afhankelijk van de controleur? En zouden ze niet uit zichzelf al verantwoordelijkheid moeten nemen? En wat als te veel mensen de regels overtreden? In theorie werkt het Panopticum perfect, maar hoe effectief is het op de werkvloer?

Toezicht en handhaving en terugtrekkende overheden Toezicht en handhaving staan onder druk. Op meerdere manieren. Ten eerste moeten overheden bezuinigen, en dus ook toezichthouders en handhavers. Dat betekent dat vooral gemeenten prioriteiten moeten stellen: waar gaan we op toezien? En op welk gebied gaan we handhaven? Naast de financiële druk heeft het toezicht en handhavingsdomein de afgelopen jaren een aantal indringende veranderingen ondergaan. De Wabo is daar het belangrijkste voorbeeld van. Maar ook de wens van de rijksoverheid om administratieve

Voorbeeld van een Panopticum

lasten te verlichten heeft zijn effect op toezicht en handhaving niet gemist. Daarnaast kampen gemeenten nog steeds met een toenemend takenpakket door het ontstaan van een handhavingskloof. Omdat de politie steeds meer toezichts- en handhavingstaken afstoot vindt er een verschuiving plaats van strafrecht naar bestuursrecht als voornaamste juridische kader om toezicht en handhaving te legitimeren. Tot slot is er een meer fundamentele ontwikkeling gaande. De verzorgingsstaat dreigt onbetaalbaar te worden. De overheid trekt zich in dienstverlenende, zorgverlenende en hulpverlenende zin terug. Burgers, bedrijven en het maatschappelijk middenveld moeten meer zelf gaan doen. Of dat lukt weten we nog niet. Wel dat toezichthouders en handhavers daardoor extra belast worden.

Simuleren en leren Gelukkig gaan de meeste gemeenten niet over een nacht ijs. Wel is in de afgelopen jaren duidelijk geworden dat het nemen van beslissingen op dit gebied niet eenvoudig is. Daarvoor bestaat een aantal redenen:

1. Niet alle kennis en informatie is voor handen
2. Het ontbreekt aan een methode om domeinen op elkaar af te stemmen
3. Het is niet altijd duidelijk hoe toezicht en handhaving zich tot bijvoorbeeld beleid en uitvoering verhouden

Gemeenten zoeken vaak het antwoord in het aantrekken van extra toezichthouders en handhavers. Wij denken niet dat het laten groeien van organisaties de meest effectieve oplossingsstrategie is. Meer hoeft niet altijd beter te zijn! Daarnaast ontbreekt het gemeenten aan financiële armslag om dergelijke maatregelen te kunnen nemen. We denken dat er veel winst te boeken is door het gesprek over prioriteiten, doelstellingen en de werkvloer effectief te voeren. Er bestaat echter geen *one best solution* die voor alle gemeenten geldt. Om die reden hebben we *Panopticum* ontwikkeld. Panopticum is een leeromgeving waarin gemeenten de toekomst van toezicht en handhaving kunnen simuleren. Gedurende een dag werken gemeentelijke stakeholders aan het in kaart brengen en oplossen van knelpunten.

Resultaat Met behulp van de simulatie worden knelpunten en oplossingen uit panopticum omgezet in realistische en haalbare uitdagingen voor uw gemeente. Het resultaat van deze dag biedt handvatten voor het verbeteren van de effectiviteit, legitimiteit en efficiency van toezicht en handhaving in uw gemeente. Het simuleren van effectief toezicht en handhaving en de dilemma's die toezicht en handhaving definiëren liggen daaraan ten grondslag.

Practicalities De volgende (rand)voorwaarden voor *Panopticum* zijn van toepassing:

- De optimale groepsgrootte voor Panopticum is 20 personen.
- Panopticum kan overal gespeeld worden (mits er 20 personen in de ruimte passen)

- Er bestaat geen one best solution die voor alle gemeenten geldt: we leveren maatwerk per gemeente
- Om die reden gaat aan iedere Panopticum sessie een intake gesprek vooraf
- Aan de hand daarvan passen we de simulatie aan op een manier die recht doet aan de specifieke situatie van uw gemeente

Heeft u vragen of opmerkingen over Panopticum? Neem dan contact op met Ralph Hanekamp:

Ralph Hanekamp

T: +31 (0)6 51234236

E: ralph.hanekamp@hiemstraendevries.nl

Hiemstra & De Vries helpt overheden beter presteren. Op onze website geven wij onze visie op actuele organisatorische uitdagingen. Bijvoorbeeld op overheadreductie, excellent organiseren in de ruimtelijke sector, verbetering van de jeugdzorg, het anders organiseren van werk & inkomen en trainingen. Lees meer over onze issues én mensen op www.hiemstraendevries.nl

Hiemstra & De Vries

Helpt overheden beter presteren

Ramstraat 27

3581 HD Utrecht

T: 030 2523 777

F: 030 2540 570

E: info@hiemstraendevries.nl

www.hiemstraendevries.nl